

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

Nu i början av mars blir dagarna längre och man känner att det är vår i luften trots att snön ännu ligger kvar. Planeringen för olika aktiviteter är i full gång och vi ser fram emot vårt **årsmöte lördagen den 25 maj**. Solveig Hammarbäck, tidigare sekreterare i både Sällskapet och Stiftelsen, gör en historisk tillbakablick. Vi har gjort en ändring i programmet och börjar med föredraget!

I *Bergsluft* skriver Stiftelsens ordförande Birgitta Hansson om sommarens utställning på Lilla Björka, som har stickning som tema.

Utställningen öppnar den 29 juni.

Vår hösthelg på S:t Sigfrids folkhögskola **den 14 och 15 september** har ännu inte fått någon rubrik men innehållet är högaktuellt och kommer att kretsa runt den mat vi äter och hur vi brukar vår jord. Jag kan också avslöja att **Årets Väckarklocka** kommer att tilldelas *Mats-Eric Nilsson*, kanske mest känd för sina böcker *Den hemlige kocken* och *Äkta vara*. Mats-Erik är journalist och matkrönikör och har verkligen kommit i ropet med underrubriken på sin första bok *Den hemlige kocken: det okända fusket med maten på din tallrik*. En utflykt till Linnés Råshult ingår i programmet; vi får uppleva hur man sköter denna historiska miljö idag. Programmet i dess helhet blir klart till årsmötet.

Vårt projekt re:elin är nu definitivt avslutat då vår redovisning till Allmänna arvsfonden har godkänts. Ett resultat av projektet är att Sällskapet nu förfogar över ett antal DVD-skivor med tre korta filmer som ungdomar spelade in förra sommaren där de tolkade Elins tankar om fred, jämställdhet och miljö. Om någon är intresserad av att låna en film så hör av er till mig! Filmerna finns också på <https://vimeo.com/reelin>.

Vid vårt senaste styrelsemöte tog vi upp frågan om vad vi kan göra för att få fler medlemmar till Sällskapet. Vi väddar nu till våra medlemmar att hjälpa oss att värva nya medlemmar. Medlemmar är en förutsättning för att vi ska kunna fortsätta att ordna aktiviteter i Elin Wagners anda.

/ Ann-Margreth Willebrand, ordförande

I sällskap med Elin

Vi firar Elin Wagners-dagen den 25 maj 2013 kl 14.00 i Bergs bygdegård. Öppet hus på Lilla Björka efter kaffet.

Alla välkomna!

Program:

14.00	Solveig Hammarbäck talar om sina 20 år med Elin Wägner
15.00	Kaffe och ostkaka
15.45	Årsmöte

Dagordning för årsmötet:

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet
2. Val av två protokolljusterare.
3. Fråga om årsmötets behöriga utlysande
4. Styrelsens verksamhetsberättelse
5. Styrelsens ekonomiska berättelse samt revisorernas berättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
7. Fastställande av medlemsavgiften för nästkommande år
8. Val av ordförande för nästa verksamhetsår
9. Val av övriga styrelseledamöter
10. Val av två revisorer jämte två suppleanter
11. Val av valberedning
13. Information om Lilla Björka
14. Övriga frågor

Stickat på Lilla Björka

Från Mössor, tummar och hälar till Fred, konst och politik. Sommarens utställning visar att sticktekniken kan användas både traditionellt och nyskapande. Här kommer några smakprov:

Köket från utställningen Knitting House, som visats i sin helhet på Arkitekturmuseum i Stockholm, sätts upp i vardagsrummet.

Cirkus Cirkör har startat ett stickupprop: Sticka fred. Vi deltar i detta och visar bilder från föreställningen Knitting peace.

I trädgården kreerar Britt-Marie Sjöberg och Johan Danielsson något oväntat.

Tummar på vantar kan stickas på många olika sätt. Vi visar vackra vantar som också finns till försäljning.

Mössor på tema fred och miljö – ””Elins fredsmössa”. Börja redan nu sticka en mössa och lämna in till utställningen i kyrkstallet.

Hönsestrikk var en trend på 70-talet och har kommit tillbaka i ett konstnärligt, politiskt sammanhang genom konstnären Lise Anne Auerbach. Vi hoppas få låna någon eller några av hennes tröjor.

Den historiska delen består av vantar, strumpor och ett stickat livstykke som finns bland sparade föremål från Gustavs Bjursjö.

Utställningen visas 29 juni – 4 juli.

Öppet alla dagar utom måndag kl 12-18.

Workshopar och föredrag under sommaren, kolla www.lillabjorka.se för tider och teman.

/Birgitta Hansson

Värdinna på Lilla Björka?

Välkommen att tillbringa en julvecka som värdinna/guide på Lilla Björka. Jobbet består i att visa utställningen och hålla hus och trädgård i ordning. Roligt och givande, tycker många som försökt.

För mer info och anmälan kontakta stiftelsens ordförande Birgitta Hansson, 073-420 63 66.

ElinWägner som staty

Vår dröm om en staty av Elin Wägner på central plats i Stockholm håller på att förverkligas.

Med bidrag vi tidigare fått från medlemmar och andra intresserade samt två fonder har vi fått ihop så mycket pengar att vi törs sätta igång arbetet med att låta konstnären Rune Rydelius uppför stora Siri Derkerts lilla staty av Elin Wägner när hon håller tal som finns i Bonniers samling på Nedre Manilla. Tack till professor Ulf Linde som tipsade oss om statyn och till Siri Derkerts arvingar, som generöst upplåter statyn för förstoring.

Invigning planeras till maj 2014 i samband med Elin Wägners födelsedag. Vi kan då också fira 70 årsdagen av Elin Wägners inval i Svenska Akademien.

Men – det finns inget utrymme för oförutsedda utgifter i vår budget och bl.a. kostnaden för skylt på statyn tillkommer. Vi tar tacksamt emot ytterligare bidrag i samband med inbetalning av årsavgiften.

Bg 645-0126

”Till min Överkritiker”

Genom sin mångåriga vänskap med Maria Landquist, dotter till John och Solveig Landquist, har Margit Forsström haft möjlighet att titta närmare på Elins dedikationer till John Landquist. Böckerna finns nu på Kungliga Biblioteket i Stockholm.

Johns far Axel Landquist var kyrkoherde i Katarina församling i 50 år från 1879. Det var en kraftigt växande församling och en av de fattigaste i Stockholm. Axel Landquist ägnade sig mycket åt att förbättra villkoren för de fattiga, bl.a. fick han 1885 igång barnbispisning i folkskolorna.

Elin Wägner var åren 1910-22 gift med John Landquist (1881-1974), filosof och kritiker, bl.a. i Aftonbladet, och senare professor i pedagogik och psykologi. Elin och John gifte sig den 6 november 1910 och bröllopfesten ägde rum hos Johns föräldrar i Katarina prästgård på Högbergsgatan på Södermalm i Stockholm. Av Elins släkt var endast brodern Harald och kusinen Ester Ekedahl närvarande.

Elin Wägners böcker har under alla år haft en framträdande plats i biblioteket i det Landquistska hemmet i Stocksund vackert inbundna hos Kongl Hofbokbindare G Hedberg i halvfranska band med blå skinnryggar, vattrat grönblått papper och guldsnitt. Flertalet av Elin Wägners böcker är försedda med dedikation – även från tiden efter skilsmässan. I de flesta finns John Landquists ex libris föreställande två korslagda stålpenor, en äldre typ av bläckpenna med stålstift i ett långt skaft av trä. Under står efternamnet med versaler. Det hela omges av en svart ram och uppgift om att det är träsnitt (handtryckt) samt konstnärens namn H Leiide.

Elin Wägners första bok *Från det jordiska museet* (Bonniers, 1907) finns i samlingen dock utan någon dedikation men med John Landquists egen namnteckning och försedd med hans ex libris. Boken kom ut före giftermålet och John har sannolikt själv skaffat denna bok. Ej heller i *Norr tullsligan* (Ljus förlag, Stockholm, 1908) med underrubriken *Elisabeths krönika* och ett fint tecknat tryckt omslag av Elsa Beskow finns dedikation.

Många av Elin Wägners böcker pryds på omslaget av hennes karaktäristiska namnteckning. *Pennskaftet* (Ljus förlag, 1909) förekom i det Landquistska biblioteket i två exemplar varav ett är en 5:te upplaga i klotband med förlagets skyddsomslag med illustration av Alice Tegnér föreställande en propert klädd kvinna med höghalsad blus och hatt, försedd med anteckningsblock och penna. Dedikationen lyder *Faster Augusta med hjärtlig hälsning från författarinnan och hennes man. Julen 1910*. I det andra exemplaret står *Till John från fru Landquist*. Den faster Augusta som fått boken i julklapp är troligen Elin Wägners styvmor Augusta Wägner, f. Ulfsparre, sedan 1888 gift med Elins far Sven Wägner.

I romanen *Helga Wisbeck* (1913) står *Till John med anhållan om benäget omnämnande från Elin*. I *Mannen och körsbären* (1914) har Elin Wägner skrivit *Till John min man från E*. I *Camillas äktenskap* (1915) finns dedikationen *Jonas skonas från att läsa denna bok 3.12.1915 E.W.*

Släkten Jerneplogs framgång (1916) har dedikationen *Till min Överkritiker. Författaren*. I *Åsa Hanna* (1918) har Elin Wägner skrivit *Mitt åttonde verk liksom de föregående ägnas John*. I *Kvarteret Oron* (1919) är dedikationen *Tag det med ro! Elin*. Samma år kom också romanen *Den befriade kärleken* med dedikation *Till John från hans E 19.11.19*. Omslaget är en teckning i rött av ett kvinnoansikte, signerat Schwab. Eigil Schwab, f. 1882, gjorde affischer och bokomslag och var även känd som målare och skämttecknare.

Den förödda vingården (1920) har dedikationen *Med tack för titeln egnas denna bok John av Elin*. Det inledande kapitlet "Skapelsen" har en stämningsskapande skildring från miljön i och kring Katarina kyrka och "kyrkoherdens silvervita huvud" syftar säkerligen på Elins svärfar Axel Landquist.

I *Nyckelknippan* (1921) står bara *Till John* och i *Den namnlösa* (1922) *Till John från Elin* skrivet med anilinpena. I *Från Seine, Rhen och Ruhr* (1923) – året efter skilsmässan – står *Till John med tack för Geijerboken från Elin*. John Landquist påbörjade 1922 för Norstedts förlag utgivningen av Geijers Samlade Skrifter och gav säkerligen Elin en av de första böckerna. Monografin publicerades

1924 med titeln *Erik Gustav Geijer. Hans levnad och verk*.

Till John från Elin står det i *Silverforsen* (1924) och i *Natten till söndag* (1926), som har ett omslag med en vy över Stockholm från Birger Jarls torn till Stadshuset. Samma dedikation har *Gammalrödja. Skildring från en bygd som ömsar skinn* (1931), *Dialogen fortsätter* (1932), *Mannen vid min sida* (1933), *Vändkorset* (1935) och *Genomskådad* (1937). *De fem pärlorna* (1927) har ingen dedikation, i *Svalorna flyga högt* (1929) står det enbart *John* liksom på försättsbladet till *Hemlighetsfull* (1938). Historieskildringen *Tusen år i Småland* (Wahlström & Widstrands förlag, 1939) har även den ett omslag med en målning signerad Schwab. Motivet är en magnifik utsikt från ett berg med tall, sol och sjöar. Dedikationen är *Till John från Elin* liksom i monografin i två band om *Selma Lagerlöf* (1942 och 1943). I *Väckarklocka* (1941) har Elin Wägner endast skrivit *Till John*. *Vinden vände bladen* (1947) saknar dedikation.

Novellsamlingen *Spinnerskan* (1948) med omslag av målaren och tecknaren Yngve Berg, f. 1918, har dedikationen *Till John från Elin. Serafimerlasarettet 24/11 1948*. Elin Wägner behandlades där innan hon avled i Berg hos goda vännen Flory Gate i januari 1949.

Vissa biografiska uppgifter rörande Elin Wägners och John Landquists relation är hämtade från Ingemar Nilsson, *John Landquist Filosof, psykolog, kritiker* i Kungl Vitterhets Historie och Antikvitetsakademiens serie *Svenska Lärde* (2009) samt Ulla Isaksson och Erik Hjalmar Linder, *Elin Wägner, Amason med två bröst 1882-1922* (1977).

Vi minns Birgitta Svanberg

Birgitta Svanberg, litteraturvetare och en av grundarna av Grupp 8, avled den 4 januari 2013, 82 år gammal. Hon var sedan 1965 gift med konsthistorikern Jan Svanberg och fick med honom dottern Katinka.

Redan vid hösthelgen 1991, där temat var "Väckarklocka", medverkade Birgitta och lyfte fram den då 50-åriga texten som debattskrift: för varje generation, påpekade hon med sin kombination av klarsynthet, engagemang och pedagogisk energi, gäller det att ta tag i de många frågor som *Väckarklocka* ställer. Hon medverkade också 1999 när temat var "Journalist och kvinna": då handlade hennes föredrag om Barbro Alvings roll som förbindelselänk mellan Elin Wägner och den nya kvinnorörelsen.

Birgitta kombinerade arbetet som gymnasie-lärare med betydande insatser inom svensk och nordisk feministisk litteraturforskning. Hon deltog i Karin Westman Bergs numera legendariska köns-

rollsseminarium som startades i Uppsala 1967. Hennes doktorsavhandling, *Sanningen om kvinnorna* (1989), drog fram i ljuset Agnes von Krusenstjernas romansvit *Fröknarna von Pahlen* och visade med temat mor - dotter i centrum på dess sexualpolitiska radikalism och relevans. Birgitta var en av medredaktörerna för *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*, ett projekt som resulterade i fem band 1993-2000. Där skrev hon inte bara om Agnes von Krusenstjerna och Karin Boye utan också om den finlandssvenska modernisten Hagar Olsson, Astrid Lindgren och norska författare som Karo Espeseth och Edith Øberg.

Bredden i Birgittas litterära och pedagogiska intressen illustreras också av böcker som *Manligt och kvinnligt i litteraturen*, en antologi och lärobok utgiven 1991 tillsammans med Ulla Torpe; *De namnlösa normorna*, en antologi om kvinnors arbetsliv i litteraturen som kom 1992; och antologin i tre band redigerad tillsammans med Ebba Witt-Brattström 1995-2000, *Hundra skrivande kvinnor*.

I en intervju inför sin 65-årsdag 1995 framhöll Birgitta att det fortfarande fanns stort motstånd mot kvinnoperspektiv på litteratur och menade att 1990-talet över huvud taget så långt var ett bakslag för kvinnorna. Kunnig och orädd tvekade Birgitta aldrig att ställa upp och att säga sin mening. Med en wägnersk formulering talade hon i intervjun om vikten av att "rubba systemet", detta genom att ständigt arbeta för upplysning och "uppfostra våra barn till en annan ordning". Det perspektivet präglade hela hennes insats. /*Helena Forsås-Scott*

Gerda Anttis senaste

I Gerda Anttis roman *Adamsons* (2012) sitter Nora Karlsson på äldreboendet Gullvivan och filosoferar över sitt liv. Helt frivilligt sitter hon väl egentligen inte där, då dottern Henny med make tyckte det var "mer praktiskt" och mer ekonomiskt för dem om Nora sålde villan. Nora är fortfarande vid sina sinnens fulla bruk, även om hon ibland kan vara något glömsk och sedan har hon ju sina onda ben, som behöver läggas om.

Nora är i mina ögon en riktig krutgumma, som i sin krafts dagar varit lantbrukarhustru, men tyvärr nu är änka efter sin älskade Erik. Nora funderar över livets början och även dess slut och har en träffsäker och humoristisk syn på tillvaron. Hon är kanske inte alltid så politiskt korrekt, som när hon undrar över om vi verkligen kan bry oss om Gud idag, då kyrkor stängs och rivs och moskéer byggs istället. När hon någon gång tagit sig ut från sitt boende och går på kafé, känner hon sig mest som om hon var i Kina, ingen kommer fram och pratar med henne för alla har ju sitt eget sällskap –

mobilen – och priset tar unga flickor, som hon kallar "telefonalkoholister".

Noras tankar "flyger" och det gäller att hänga med i svängarna. Större delen av romanen består av en inre monolog och ibland kan man associera till James Joyces berättarteknik. Boken kräver en del av läsaren vad det gäller typografin, då Gerda Antti skiftar mellan långa, kanske väl långa, rader samt korta. Men när man i sin läsning kommit in i rytmen, fungerar det förvånansvärt bra.

Har man som anhörig kommit i kontakt med äldreården finns det många "igenkänningspunkter" och en dag är man kanske där själv och behöver se på sin tillvaro med en gnutt humor.

/Ann-Christin Gunnarsson

Selma skriver till Elin

Bergsluft nr 66 skriver om brevkort och brev, som Sällskapet fått av Brita Helander Hörnlund. Ett brevkort är daterat Mårbacka den 11.11. 1939:

Kära Elin Wägner

I dag har jag fått din bok, "Tusen år i Småland".

Det var en förtjusande titel och förtjusande snällt av dig att även i år komma ihåg mig med en bok.

Jag tycker inte om att skriva och tacka för en bok, innan jag har läst den, men jag lider ännu av min besvärliga Blodbrist, så att jag inte vet hur länge det dröjer, innan jag kan hinna läsa denna. Förlåt därför, att jag redan nu säger tack i förväntan på den njutning, som en gång skall bli min.

Din tillgivna gamla vän Selma Lagerlöf

Miljörutan – om kemikalier

I boken *Badskumt* synar Katarina Johansson våra badrumsskåp där det kan finnas kemikalier, som kan skada både vår hälsa och miljön. Hur undviker vi värstingarna? Välj certifierade produkter märkta med t.ex. Bra Miljöval, Svanen, Soil Association, NatTrue. Vi kan börja med att plocka bort antibakteriella produkter och kemisk hårfärg.

Ämnen att se upp med är zinkpyrition, parafenylendiarmin (PPD), tensider, siloxaner, ftalater och methylchloroisothiazolinon (MCI och MI). En del av dessa är allergiframkallande, skadliga för miljön och/eller påverkar fertiliteten och misstänks kunna orsaka cancer. /*Karin Sahlström*

Skicka bidrag till nästa Bergsluft före 1/8 2013!

Elin Wägner-sällskapet, Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 08 30 69 07, mes@comhem.se

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 0470 711675, amwillebrand@hotmail.com